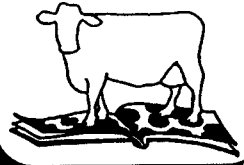

שונות ומשונות

פינת הלשון

פ ר ט

זה חודשים רבים, אפילו כבר שנים אחדות שהשכם והערב דופקים לנו בראש את המילה **הפרטה** – עד שנמאס לי והחלטתי להתחקות על מקורה והמושגים הנלווים מאותו השורש שבכותרת רשימה זאת. ובכן, גם בלי להיכנס לפרטי-פרטים, כבר במכה הראשונה שלפתי עמוד שלם של מילים ומושגים על רקע הפרט הלה. נעזרתי רבות במילון של אבן-שושן, אבל זה עדיין לא הכל. אז כאן ננסה לעמוד על הגלוי והנסתר שנגזר מן השורש דלעיל. מבין שלל הרכבי המילים על בסיס **פ ר ט** נתעכב מעט על אלה המסבירים והמשעשעים וגם המרגיזים, למי שאיכפת.

פָּרַט, גרגר (עינב) בודד שנשר מן האשכול, או אף גרגר של דימון, הפרי כמובן. יש ובהשאלה פרט משמש גם בתור קצת, שמץ.

פָּרֵט הוא גם ביטוי לכסף קטן, ז"א מעות. אמנם כיום אנו עשירים ואין לנו יותר פרוטות, שאלה היוו פעם את המטבע הקטן ביותר, היום יש לנו אגורות – זוכרים?

אפילו מצאתי את המילה **פְּרוּטָטָה** שכוונתה למטבע בלי דמות/סמל מוטבעים או שכבר נשחק; פרוטטת יכולה להיות גם "אסימון".

אגב פָּרַט מסמן גם מספר בלתי זוגי ויש הנוהגים פרד, וכל כך למה? כי במילון אנו מוצאים גם **פְּרוּטִיָּה** שמבטא כלאיים של סוס-חמור, רק שלא ידוע אם האם היתה סוסה או אתון.

מעבר לאמור, **פָּרַט** זה גם רשימה מפורטת של דברים שונים, בעוד **פְּרָטָה** מובנה למעשה אנוונטר.

אך יש גם **פָּרֵט**, ניקוד שונה עם מובנים נוספים ושונים. פָּרֵט הוא קודם כל דבר בודד,

יחידה מתוך רבות, חלק מדבר מורכב – בניגוד ל-"כלל". כאן נתעכב קמעה על התרגום לאנגלית, בפרט – ובלועזית, בכלל. פָּרֵט הוא – *individuum*, כלומר פָּרֵט זה ייחודי ובלתי ניתן לחלוקה מבלי לאבד מהותו. לפי כך, שם התואר הוא פְּרָטָנִי – *individual*.

בנוסף משמש המונח פָּרֵט גם כתרגום ל-*item* האנגלי, דבר בודד מתוך שורה שלמה או אף ידיעה/חדשה בודדת מתוך רשימה ארוכה של צרות, לא עלינו.

מלבד (פָּרֵט) הדברים האמורים עד כה יש לנו גם שמות פועל, העשויים לבלבל לא מעט. למשל, אפשר לפרוט כסף, אולם גם אפשר לפרוט על פסנתר או כלי פְּרִיטָה אחר. אפשר וצריך לפרט בפרטי פְּרִיטים למה הכוונה, עד שהכל מתפרט. כלומר, מתפצל או מתחלק לחלקים מן השלם. בהקשר זה צריך להבין גם את **המפרט** – *specification*, שהוא תיאור מפורט ביותר של מוצר, או של מבנה כלשהו, המפרט צורתו ומאיה חומרים הוא עשוי, שיטת הקמתו ו/או עבודתו וכו'.

גם לא יחסר כאן **התפריט** – *menu*, שהוא רשימה מפורטת שמנות המזון הכלולות בארוחה (ה-*menu* מקורו בלטינית *minutus* – קטן, זעיר הווה אומר תפריט לפרטי-פרטים).

אולם לשיא נגיע בבנין הפעיל של פרט: מפרט הווה אומר מרחיב, מפרש, מפריד. המילון מזכיר אפילו בע"ח מפרטי-פרסה כמו הסוס, הטפיר והקרנף, שאצלם הרגל נגמרת באצבע יחידה (פרט), הפרסה. ויש עוד מילים נגזרות מן השורש שלפנינו. נשאלת השאלה, איפה העוקץ?

העוקץ נמצא ב**הפְּרָטָה** – מי שהחליט על המונח העברי המקביל ללועזי פְּרִיטִיזַצְיָה (אגב, לא מצאתי כזה במילונים לועזיים –

privateer מציין אוניית מלחמה ו/או גם את רב־החובל שלה, אשר ממומנת על ידי גורמים/אנשים פְּרָטִים, המורשים בצורה זאת על ידי ממשלתם לתפוס ו/או לבזוז אוניות (גם מסחריות) של אויב במלחמה, או אף סתם להפריע בים הפתוח. כלומר, גורמים פרטיים עם כתבי הסמכה והרשאה זוכים ליד חופשית לבזוז, ואולי גרוע מזה, וכל זאת תמורה הסיוע במלחמה, כאילו. יש להניח, ששיטות אלה כבר עברו מן העולם ובודאי כבר לא מחלקים כתבי הסמכה והרשאה כאלה. זה עדיין לא מבטיח ומונע, שגורמים כלכליים פרטיים ותאגידים ישתלטו על כל חלקה הנראית להם טובה וכדאית לניצולם הכמעט בלעדי באין מפריע.

לא די בהפרת שְׁקָלֵינוּ עד פְּרוֹטֶנָה האחרונה – גם צריך להפְּרִיט את האחריות החברתית ולהטילה על אלה הנהנים כל כך מהפרת נכסיו הציבוריים והכלליים. רק בדרך זאת תבוא אידיאולוגיית ההפרטה על סיפוקה האמיתי.

מרדכי מלען

הגדרות – בעין בוחקת

כמעט והזנחנו את הטור "בעין בוחקת", אך בהמשך לפינת לשוננו דלעיל מצאנו לנכון ולמועיל, להוסיף עוד כמה דברי חכמה לעת הזאת. הנה:

סתיו – כאשר יותר מוקדם נהיה מאוחר.

רווחת הציבור – כשדואגים לכולם, פרט למשלם המסים.

רגש חובה – כשנחים בשבת (מן העבודה), במקום ביום א' (בזמן העבודה).

מצב טעון תיקון – כאשר כל האנשים מקבלים משכורות יותר גבוהות.

אינפלציה – כשלכל האחרים יש יותר מדי כסף.

חברת השפע/רווחה – כאשר לכל יש מקום תחת השמש, עד שזאת תשקע.

למה?); בוודאי ידע מה כלול בשורשי המונח – או שמא פיספס, אך קלע בול מעבר לכוונותיו הטהורות. ננסה להבין, אך קודם כל נציין את ביאור הפְּרָטָה על פי המילון העברי הנ"ל: הפְּרָטָה היא הרצאת דברים לדברי־פרטיהם, או מסירת מידע לפרטיו. אך הפרטה היא גם הסקת פְּרָט מתוך כלל ובמילים אחרות, זה ההפך למושג הכללה. עד הנה זה אפילו לא מזין לאיש ולא מרגיז.

אין ויכוח, דבר פרטי שייך לפרט, ליחיד ובוה נבדל מן הכללי, הציבורי, הממשלתי והשיתופי. אם כן, באים ומספרים לנו שצריך להפְּרִיט הכל, אבל בעיקר את הכלכלה והכסף. הדרך המקובלת היום, לקחת מה ששייך להרבה פרטים, לפרק ולמכור "במחיר השוק" למעטים בעלי יכולת, או אף לבנקים ויתר תאגידים בעלי יכולת שליטה כספית. שאלה: האם בדרך זאת גם הפְּרִיטו את הדאגה לחלשים ולזקוקים לתמיכה בחברה – או שבעצם העלאת שיעור היעילות הכלכלית/כספית של הנכס המופְּרָט על ידי מעטים בעלי יכולת כבר באה אידיאולוגיית ההפְּרָטָה על סיפוקה?! אולי כן, אולי לא, גם אם מבטיחים "שיהיה בסדר" (מה יש – אסור להבטיח?)

הגיע הרגע, שנבדוק קצת את שורשי המילים הלועזיות הגבוהות – והמטעות לעתים קרובות. מילת המפתח היא פְּרָטִי – private, שמקורה הרומי גזור מן המילים privare, privatus. זאת האחרונה privare רוצה לומר לשלול, למנוע דבר ממישהו; אפשר לעיין במילון אנגלי המביא את המונח deprive, שם נרדף לחסר, לעושק וקיפוח. המונח הזה חוזר ונשנה בדו"חות ועדות האו"ם ושל כאלה האמורים להיות מופקדים על פתרון בעיות כאלה, או לפחות להתריע על קיומן.

תוך כדי עיון וחפירה עמוקה במילונים הלועזיים נתקלתי בעוד מונח הגזור מן המילה private – שמעו, שמעו! מי שקרא ספרים או תיאורים היסטוריים באנגלית, בוודאי כבר נתקל במילה privateer, שביאורה חד וחלק.